

רשת עולמית וניצול כספי המעילות

באותם הימים לא היו קיימים עתונים מסוג העולם הזה, ואפשר היה בנקל לטען שש ולהשתיק שערוריות ומעשייה שחיתות. כך לא נתפרסם או כרכים מי היה האחראי לתעלומת הפח העטון של קלפי תנובה. רק מאתי מספר ידעו את שמו של האיש האחר — יצחק חורפל.

גם נתן אלטרמן, שהקדיש שיר ארוך בי שור השביעי למיזם הבחירות, לא השתמש בשם המפורש. בכל זאת נתן תיאור פלסטי של יצחק חורפל.

רשם נתן א: „זה היה למופת! העסקנציק פעל / הוא הראה קנאות עם יגיע כפיים! / וקצת ישנו רגש אבל הקהל / שצריך למהר / ולטבול במים. / אבל אל ניתפס למרה שחור / רה. / נתרחץ ונמשך. / לא נורא.“

העיד אלטרמן, באירוניה צורבת: „העסקנציק ציחק ביצע את ענין הזיוף / בצורה מגור שמת. בלי טעם וריח. / הוא צריך עוד ללמוד קצת קלות ומעוף. / במלאכה שכזאת יש הכרח. / אבל אל ניתפס למרה שחורה. / הוא ילמד, רבותי, לא נורא.“

בסוף שירו התעלה אלטרמן, בלא יודעין, לפיסגה נבואית. סיכם הוא: „הוא ילמד, כאמור, ויגבר וימריא. / והיה אם ניתן לו לפרוש גפניים / הוא יבנה לכולנו הווי ציבורי / שיבוא הבלקאן ויקוד אפיים!“

גם אלטרמן לא יכול היה לחלום על כך כי כעבור שלוש שנים בלבד ימריא יצחק חורפל במלוא מובן המילה, במיטב המטוסים, כנציגו המזוהר של העם היהודי.

★ ★ ★

פרקי רפאלוגיה

הבחירות לא הפריעו לקאריירה של יצחק חורפל. להיפך, הם הגדילו את שמו בקרב המפלגה כאדם חרוץ, העשוי ללא חת. המפלגה עצמה נאלצה להתניעב כולה מאחוריו, כדי לגולל את האחריות על אחרים. היא טענה מיד שלל ענין הזיוף הוא פרובוקציה שפלה של יריביה, כדי להבאיש את ריחה בעיני הבריות.

חורפל היה עתה כוח ציבורי בזכות עצמו. שבוועדו במישור היה נשק קלוגי כמו מסקר חל-שריון נערך על מישור זה להתקפה היקפית, שלח את מאמריו המשווריינים פעם נגד יריב זה ופעם נגד יריב אחר, תפס מחסה, בשעת הצורך, מאחורי גבו הרחב של חותנו, הרב פישמן, איש גדול באותם הימים, שאיש לא היה מוכן לריב איתו. בשנת 1946 כבר היה זה מסוכן מאד להפריע ליצחק חורפל.

הכלמיד חכם ידע חורפל את האימרה: „אם אין קמה, אין תורה.“ הוא הבין כי באין כוח כלכלי, לא תתכן גם השפעה מכרעת במפלגת תורה-ועבודה. לכן כבש משל כלכלי חשוב.

הרב פישמן, ראש מחלקת התעשייה והמסחר הזעיר, חיפש אדם מוכשר שימלא את מקום מנהל המחלקה שנפטר, ד"ר אברהם עובדיה. לא היה עליו להרחיק את מבטו. האיש המתאים ביותר ישב ממש בבינת. היה זה יצחק חורפל, דייר בית-פישמן.

גם בשובו של או לא יכול מעשה כזה לעבור בשקט. עתונאי אחד נזכר כי אחד משמותיו של פישמן הוא הכהן, נזכר כי מעשה הכהן הגדול בספר ויקרא (ט"ו, 17): „וכיכר בעדו, ובעד ביתו, ובעד כל קהל ישראל.“ תחילה דאג פישמן לעצמו, אחר כך לבני משפחתו, ורק אחר-כך היה יכול לדאוג גם לכלל ישראל.

יצחק חורפל לא התחשב בבדיחות סוג זה. בתפקידו החדש, המקביל לתפקיד מנהל משרד המסחר והתעשייה של היום, תפס עמדה מרכזית בחיי המשק. גוסף על כך שלט על כמה קרנות נכבדות: קרן עידוד הלה"ה, קרן קונסטרקטיביות, מרכז קופות גמילות חסדים. הכספים של קרנות אלה, וכספי מוסד הרב קוק, עברו עתה דרך אצבעותיו.

זאת היתה תקופת הלימוד וההתמחות של מי שנועד לגדולות. הוא החל להבין מה חשיבותו של הכסף בחיים הפוליטיים. הוא יכול היה להשפיע על בני-ברית במתן הלוואות והענקות מכספי הציבור, להעניש מתנגדים על-ידי שילת מקורות-הכסף וטובות-הנאה.

• ביום הכיפור. הכוונה היתה כי רק אחרי שהכהן סירר את עצמו מכל חטא, יכול היה לדאוג גם לטיהור עמו.

דמותו של יצחק חורפל כבר היתה מגור בשת לגמרי, אם כי שטח-הפעולה שלו היה מוגבל במשטר השיעבוד של המנדט. כמנהיג מפלגה, היו ידיו בכל אלפי התככים והקנוניות. כאיש הכלכלה של הסוכנות ור שלט קרן עידוד, שפך כספים לרוב לטובת מטרותיו הפוליטיות והפרטיות, קשר קשרים עם אנשי-כספים בחוץ-לארץ ובארץ. בחוגי המפלגה נודע כאדם טוב, המוכן תמיד לסיפק הלוואה או גמיה על חשבון האימה, לחבר-מפלגה.

כאיש ציבור, שוב לא חי כל הימים בין ד האמות של בית חותנו ואשתו, אלא החל להיות תושב-קבע בבתי-המלון המפוארים בתל-אביב ובחיפה. כאיש חברה, המפריח תמיד ריח ניחוח של בושם צרפתי יקר, נראה לעתים תכופות במקומות בלתי-רגילים לעסקן דתי, בחברות עליונות שלא התאימו כל כך למעמד הפוליטי של לוחם לשלטון הדת. רמת-המחיה שלו היתה אגדית, בממד ימים של הימים ההם.

כשפרצה המדינה, היה יצחק חורפל מוכן ומזומן לקפיצה הגדולה הבאה.

★ ★ ★

איום ווערפל

בארץ השתוללה המלחמה. רב-בית עצמו מול פני המות בחזיתות. אלפים נהרגו, אלפים נפצעו והפכו נכים. הבכי החנוק של האמהות השכולות נשמע בלילות. העם כולו עמד במאבק לחיים ול-מות על קיומו ועתידו.

זה היה צד אחד של המטבע, שנשא את קלסתר פניהם של יצחק שדה, אריה קוצר ואלפי דומיהם.

אולם החיילים בחזית, שהיו עסוקים במלאכתם השותחת דם, לא ידעו כי בינתיים קורה משהו גם בעורף. המנגנון הגדול של המדינה החדשה נוצר יש מאין. מאות ואלפי משרות חדשות קרצו למועמדים, רבבות עמדות-כוח פוליטיות וכלכליות היו פגיוות. בעורף הצבא הלוחם, קם המשטר החדש. הוא היה מנותק לחלוטין ממשמט המאבק בחזית. הוא ינק מהחיי אחר לגמרי. זה היה הצד השני של המטבע. הוא יכול היה ל-שאת את קלסתר פניו של יצחק חורפל, הי-איש שסימל את התהליך החדש.

הממשלה הזמנית היתה זקוקה לשרים רבים, כדי לספק את דרישות המועמדים של כל המפלגות. כך הוקם, בין השאר, משרד מיוחד לנפגעי המלחמה, שבראשו עמד השר יהודה לייב הכהן פישמן, ששינה את שמו למיימון. למשרד זה כמעט ולא היה מה לעשות. פרט לסיפוק תביעותיהם של אזרחים שרכושם נשדד.

יצחק חורפל, ששינה עתה את שמו ל-רפאלי, לא היה כלל וכלל נפגע מלחמה. התיפך הוא הנכון. הוא נתמנה על-ידי השר החותן למנהל המשרד, ניגש מיד למלא את כל המשרות, מהמוכיר הכללי ועד לעוזר-סגן-השוער, באנשי מפלגתו, שרבים מהם קיבלו בזכות המשרות שחרור מגיוס ל-צבא.

מוכן מאליו שיצחק רפאל עצמו, או בסוף השנה ה-33 לחייו, לא חלם אפילו ללבוש את מדי החאקי. כל שרותו במלחמה הצטבר צם בחברות בועדת-המצב בירושלים הצעירה, במשך כמה חודשים. בתפקיד זה היה אחראי למחלקה שנתנה היתרי-הגירה מן החדש. עיר. השערוריה שהיתה קשורה בפעולת מחלקה זו, שנאשמה במכירת היתרים בי-כסף, וכתה לחקירה וליטוש-שטוש התוצאות. העובדה שרפאל לא נאשם בדבר, לא שיהררה אותו מן האחריות לבחירת התפקידים שנאשמו.

הכהונה במשרד נפגעי המלחמה היתה יפה, אבל קצרה. סכומים גדולים עברו דרך ידיו של רפאל, כחונן על ידו. אולם שרה-אוצר לא ראה את העניין בעין יפה. בהשפעתו חוסל המשרד כולו. הכספים עברו אליו, ויצחק רפאל היה חופשי להקדיש את מיטב מרצו, כשרונו וקסמיו האישיים לשרות ה-מדינה העברית בתפקיד אחר.

• מאחר שגם אז היה לוורפל שם רע בי-חוגים רחבים, נולדה בשעת שינוי השם ה-בדיחה כאילו אמר בגוריון „אויס-ווערפל.“ התרגום המילולי: סופו של השם ווערפל. תרגום מילולי אחר: פסולת.

במזנון הכנסת מסתודד רפאל עם כמה מחסידי, מתכנן את אחת הקנוניות שהפכו את שמו לסט-דבר. רפאל עצמו טוען שהקריב את עצמו למען המדינה, היה מעדיף לעשות את דרכו כאיש הרוח. אולם ספרו היחיד, על החסידות, הוא יצירה בינונית ביותר. הוא פורסם על-ידי מוסד הרב קוק, שהוא עצמו עומד בראשו, ונסייב לפדסם ספר מזוהר על אותו נושא שנכתב בידי אחד מפקידיו. רפאל שרר ברוח כבחומר — ללא מצרים.

אדם בעל חוש מפותח, יכול היה להבין בנקל כי מנגנון נהדר כזה חבל שיתבזבז למטרה אחת בלבד. הוא היה יכול לשרת כמה וכמה מסרות נוספות. בעולם של אחר-המלחמה, שהיה צמא למטבע זר ומבותר על-ידי גבולות פוליטיים מפרעים, היה מני-גנון בינלאומי כזה, שחבק מדינות ויבשות, בעל אפשרויות כמעט בלתי-מגובלות.

רפאל נפתח כפרח בחום השמש. אם היה עד אז עסקן מצליח ומוצלח, אחר מרבים, הרע עתה הפך לאישיות בינלאומית, שעמד מראשו ומעלה מעל לכל העמים. מיטב שרותי המודיעין באירופה החלו שמים לב לאישיותו.

★ ★ ★

המדאך המעופה

בארץ נפוצו שמעות שונות ומשונות על מחלקת העליה של הסוכנות היהודית, שכבר אז הפכה לשמדבר כחממה של שחיתות. כך, למשל, דובר על סכומים שמגים שנתקבלו כביכול, כקומיסיון מחבר רות-האוניות שהביאו את המיטען החי של שארית הפליטה לארץ היעודה — עסק כדאי ומכניס לכל הדעות. אולם כל אלה היו ענינים של מה בכך בהשוואה לפעולתו המבורכת של המנגנון הכביר, שנועד להציל את עם ישראל.

העסק המכניס ביותר בעולם הכלכלי הי-תחתון של אותם הימים היה הברחת מטבע-החוק בין ארץ אירופית אחת לשנייה. לא פחות מכניס היה עסק שני: הברחת סחור-רות מסוימות לגוש הסובייטי, עליו הטיל המערב מצור כלכלי רחב ומסוכן. סחורות אל כללו רטאות כמו פניצילין, מתכות יקרות כמו מאנגאן, פלאטינה ואוראניום, וחור-מרים שונים לייצור פלדות.

שרותי-המודיעין המערביים, שקיימו ביני-הם שיתוף-פעולה הדוק לשם מיגור נגע זה, החלו מתעניינים יותר ויותר (אם כי בשקט